

**WETENSCHAPPELIJK COMITE
VAN HET FEDERAAL AGENTSCHAP VOOR DE VEILIGHEID
VAN DE VOEDSELKETEN**

ADVIES 03-2010

Betreft : Evaluatie van de autocontroleleids voor de sector van de fabricatie, handel, invoer en transport van organische teeltsubstraten (dossier Sci Com 2009/32 – G-036).

Advies gevalideerd door het Wetenschappelijk Comité op 15 januari 2010.

Samenvatting

Dit advies betreft de evaluatie van de autocontroleleids voor de sector van de fabricatie, handel, invoer en transport van organische teeltsubstraten.

Er wordt aan het Wetenschappelijk Comité gevraagd de sectorale gevarenanalyse en de besmonsteringsplannen uit de gids te evalueren.

De kwaliteit van de gids is aanzienlijk verbeterd aangezien de huidige versie van de gids, in vergelijking met de vorige versie, een sectorale gevarenanalyse bevat voor de grondstoffen, de eindproducten en voor het productieproces.

Het Wetenschappelijk Comité doet niettemin een aantal aanbevelingen om de gids nog meer uit te werken/concreter te maken, met name waar het gaat om de sectorale gevarenanalyse.

Summary

Advice 03-2010 of the Scientific Committee of the FASFC on the self-control guide for the sector of the production, the trade, the importation and the transport of organic growing media.

This advice concerns the evaluation of the self-control guide for the sector of the production, the trade, the importation and the transport of organic growing media.

Sleutelwoorden

Gids – autocontrole – productie – teeltsubstraat – organisch

1. Referentietermen

1.1. Doel

Er wordt aan het Wetenschappelijk Comité gevraagd de sectorale gevarenanalyse en de bemonsteringsplannen uit de autocontroleplannen voor de sector van de fabricatie, handel, invoer en transport van organische teeltsubstraten te evalueren.

1.2. Wetgevende context

Koninklijk besluit van 14 november 2003 betreffende autocontrole, meldingsplicht en traceerbaarheid in de voedselketen.

Koninklijk besluit van 7 januari 1998 betreffende de handel in meststoffen, bodemverbeterende middelen en teeltsubstraten.

Overwegende de besprekingen tijdens de vergadering van de werkgroep van 9 december 2009 en de plenaire zitting van 15 januari 2010,

geeft het Wetenschappelijk Comité het volgende advies :

2. Inleiding

De "Gids autocontrole voor de sector van de fabricatie, handel, invoer en transport van organische teeltsubstraten (G-036, versie van 15 september 2009)" werd ter goedkeuring ingediend bij het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV).

De gids is een initiatief van BPF vzw, de Belgische potgrondfederatie.

De gids is bestemd voor alle ondernemingen die actief zijn in de fabricatie, de handel, de invoer en het transport van organische teeltsubstraten.

De vorige versie van de gids (versie van 5 oktober 2007) werd reeds door het Wetenschappelijk Comité geëvalueerd en gaf aanleiding tot een aantal aanbevelingen. Die zijn weergegeven in advies 13-2008 van 11 april 2008.

3. Advies

Het Wetenschappelijk Comité onderstreept dat de kwaliteit van de gids zowel qua vorm als qua inhoud aanzienlijk is verbeterd in vergelijking met de vorige versie. Het Comité doet niettemin de volgende aanbevelingen.

3.1. Algemene aanbevelingen

Aan een aantal eerder gedane aanbevelingen (zie advies 13-2008) werd geen gevolg gegeven en die zijn nog steeds actueel. Dat geldt bijvoorbeeld voor de aanbevelingen in verband met een betere omschrijving van het toepassingsgebied (activiteiten en producten) en de noodzaak om de sectorale gevarenanalyse aan te vullen/uit te werken (bijvoorbeeld : zware metalen, residuen van bestrijdingsmiddelen, phytopathogene organismen,...). Het

Wetenschappelijk Comité dringt erop aan dat aan die aanbevelingen wel gevolg wordt gegeven.

De gids verwijst naar de HACCP (*Hazard Analysis and Critical Control Point*) en gebruikt de terminologie daarvan maar bevat geen HACCP-plan. Er zou dus ofwel een HACCP-plan aan toegevoegd dienen te worden of de verwijzingen naar de HACCP zouden weggelaten dienen te worden (bijvoorbeeld de afkorting HACCP schrappen, de term “kritisch controlepunt” vervangen door “kritisch punt” ...).

Punt 5.1 over personeel behandelt in zijn huidige vorm niet de problematiek rond de hygiëne van het personeel en de mogelijke invloed daarvan op de veiligheid van de eindproducten op het stuk van de volksgezondheid, de diergezondheid en de gezondheid van planten. Dat zou echter wel zo dienen te zijn omdat hoofdstuk 5 handelt over de goede hygiënemethoden. De huidige tekst over de mate van opleiding/ervaring van het personeel zou veeleer ondergebracht dienen te worden bij punt 3.2.3 ‘Verantwoordelijkheden en bevoegdheden’ of punt 3.2.4 ‘Middelen, personeel en informatie’.

Hoofdstuk 8 over analysemethoden dient aanzienlijk meer uitgewerkt te worden en de methoden die gebruikt dienen te worden om de verschillende in de gids voorkomende parameters (bijv. : volume, pH, elektrisch geleidingsvermogen, zware metalen, residuen van bestrijdingsmiddelen, ...) zouden gedetailleerd beschreven dienen te worden. Verder dient de oorsprong van deze methoden nader toegelicht te worden en dient met name vermeld te worden of zij al dan niet in de wetgeving zijn vastgelegd en dienen de ermee samenhangende voorwaarden aangegeven te worden (bijv. kalibreren van apparatuur, al dan niet deelnemen aan ringtests voor laboratoria die analyse uitvoeren...).

Er wordt verwezen naar de wetgeving over de maximumwaarden voor residuen (MRL) met betrekking tot residuen van houtbeschermingsproducten (bijlagen V en VI). Dat is niet relevant aangezien die wetgeving handelt over residuen van bestrijdingsmiddelen in levensmiddelen en diervoeders. De oorsprong van de voorgestelde maximumwaarde dient nader aangegeven te worden en de keuze ervan dient gerechtvaardigd te worden. Die aanbeveling geldt eveneens voor de voorgestelde maximumwaarde voor residuen van bestrijdingsmiddelen in een aantal grondstoffen en eindproducten (bijlagen V en VI). Bovendien zou de keuze van een andere maximumwaarde voor residuen van bestrijdingsmiddelen in vergelijking met die voor residuen voor houtbeschermingsmiddelen gerechtvaardigd dienen te worden, net als de verschillende wijze van uitdrukking (< 1 mg/kg vs < 0,5 mg/l).

3.2. Bijzondere aanbevelingen

De gids zou dienen uit te leggen wat wordt verstaan onder ‘fabricatie’ (punt 1.2.) en een gedetailleerde beschrijving geven van de stappen die voor elk van de producten worden gevolgd (hoofdstuk 1, zie ook advies 13-2008). Een voorbeeld : kokosvezels hebben doorgaans een vrij hoog chloridengehalte en dienen dus gespoeld of geneutraliseerd met kalk te worden voordat ze mogen worden gebruikt om potgrond te vervaardigen. Dat is thans niet gedetailleerd aangegeven.

Wat de eindproducten betreft (bijlage VI), meent het Wetenschappelijk Comité dat de lijst zo volledig mogelijk dient te zijn (zie ook advies 13-2008). Een voorbeeld : er zou melding gemaakt dienen te worden van de categorie ‘Potgrond waarin bestrijdingsmiddel is verwerkt’. Bovendien zou, conform het koninklijk besluit van 7 januari 1998 elk type van eindproduct de grondstoffen waaruit het voortkomt dienen te vermelden in afnemende volgorde van gewichtsaandeel. Een voorbeeld : voor de categorie ‘Potgrond waarin mest of composten zijn verwerkt’ zou de oorsprong vermeld dienen te worden (bijvoorbeeld groencompost, lombricompost, champignoncompost...). De gids zou in dat verband ook duidelijk dienen te vermelden dat in een teelsubstraat geen compost van zuiverings-slib en geen ongecomposteerd zuiverings-slib mogen worden verwerkt. Er zou ook onderscheid kunnen worden gemaakt tussen de verschillende grote categorieën van eindproducten (bijvoorbeeld potgrond voor de tuinbouw, potgrond voor de groenteteelt...).

Er is meermaals sprake van de veiligheid van voedingsmiddelen en de voedselveiligheid (met name in punt 3.2.). Het is beter om het te hebben over de veiligheid van de eindproducten (= teeltsubstraten) en de invloed die zij eventueel kunnen hebben op de veiligheid van de voedselketen in de ruime betekenis (waaronder dient verstaan te worden : op de veiligheid van voedingsmiddelen, de gezondheid van planten en de diergezondheid).

De directiebeoordeling van het autocontrolesysteem zou ook een kritische evaluatie dienen om te vatten van de resultaten van externe controles en inspecties en niet alleen van de externe audits (punt 3.2.5., aanbeveling).

Het Wetenschappelijk Comité meent dat de gids zich niet zou dienen te beperken tot een verwijzing naar het koninklijk besluit van 7 januari 1998 en het aanhalen van één enkel voorbeeld van specificatie voor één enkele grondstof, namelijk turfstrooisel (punt 3.5. en bijlage II). Het gevaar bestaat immers dat de gebruiker van de gids die specificaties op andere grondstoffen toepast. Er zou voor elke grondstof een specificatiefiche weergegeven dienen te worden of toch ten minste voor de grondstoffen die het grootste risico inhouden voor de veiligheid van de voedselketen (bijv. stalmeest, compost, turf, ...).

Punt 3.6. zou ook nader dienen in te gaan op de verplichte aanduidingen die aangebracht dienen te worden op de etiketten in plaats van zich te beperken tot een verwijzing naar het koninklijk besluit van 7 januari 1998. Bovendien zou de gids dienen te onderstrepen dat voor sommige eindproducten welbepaalde bijzondere aanduidingen verplicht zijn, bijvoorbeeld voor producten die dierlijk eiwit bevatten (indien van toepassing op de sector).

Wat de beheersing van non-conformiteiten betreft (punt 3.10. maar ook punt 3.11.) meent het Wetenschappelijk Comité dat onderscheid dient gemaakt te worden tussen een product dat non-conform is wat de kwaliteit betreft en een product dat non-conform is wat de veiligheid in ruime zin betreft (dat wil zeggen met een mogelijke impact op de voedselveiligheid, de gezondheid van planten en/of die van dieren). Alleen in het tweede geval dient een risico-evaluatie gemaakt te worden om uit te zoeken of de veiligheid van de voedselketen in het gedrang kan komen bij gebruik van dat non-conforme product. Alleen als dat zo is geldt de meldingsplicht ten aanzien van het FAVV en wordt eventueel de recallprocedure opgestart. Punten 3.10. en 3.11. en het stroomdiagram zouden in die zin aangepast dienen te worden (bijv. : vervangen “grondig onderzoek” door “risico-evaluatie” in het diagram).

Het Wetenschappelijk Comité vindt de paragraaf over de meldingsplicht (punt 4.2.) te beknopt. De gids zou de verschillende soorten gevaar en de mogelijke oorsprong daarvan dienen uit te leggen/toe te lichten. Een voorbeeld : er zou vermeld dienen te worden wat wordt verstaan onder “plantenziektes”. Daarnaast dient de lijst met soorten van risico's aangevuld te worden, bijvoorbeeld met onkruidzaden of phytopathogene nematoden.

Punt 4.2. zou ook een duidelijke aanduiding en gedetailleerde beschrijving dienen te bevatten van de tests die uitgevoerd dienen te worden om elk gevaartype te identificeren (eventueel toevoegen aan hoofdstuk 8, zie ook de algemene aanbeveling betreffende hoofdstuk 8 hierboven). Verder dient de lijst met types van tests aangevuld te worden, met bijvoorbeeld tests voor het detecteren van aaltjes, tests voor het aantonen van de aanwezigheid van onkruidzaden of tests met betrekking tot fytoxiciteit.

In verband met de kwaliteit van het water dat bij de productie van teeltsubstraten wordt gebruikt (punt 5.6.) voorziet de gids in controles op de aftappunten in verband met microbiologische contaminatie. Die vereiste is zeker relevant voor een levensmiddelenbedrijf maar lijkt op het eerste gezicht weinig relevant voor bedrijven die teeltsubstraten produceren. Bovendien is vermeld dat voor putwater de parameters gecontroleerd dienen te worden die zijn opgenomen in het koninklijk besluit van 14 januari 2002¹. Men zou hier duidelijker dienen te zijn en stellen dat dient gecontroleerd te worden of het putwater voldoet aan de in het koninklijk besluit van 14 januari 2002 vastgelegde criteria en dat voor de controle op die criteria de in datzelfde koninklijk besluit vastgelegde frequenties worden nageleefd.

---

¹ Koninklijk besluit van 14 januari 2002 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water dat in voedingsmiddeleninrichtingen verpakt wordt of dat voor de fabricage en/of het in de handel brengen van voedingsmiddelen wordt gebruikt.

In punt 5.8. (ongediertebestrijding) zou de gids dienen te verwijzen naar de lijst van biociden die zijn toegestaan door de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

(https://portal.health.fgov.be/portal/page?_pageid=56.10156479&_dad=portal&_schema=PORTAL). Daarnaast zou ook de regelgeving over biociden toegevoegd dienen te worden.

In verband met de ontvangst van grondstoffen (punt 6.1.) zou de gids duidelijk dienen te vermelden welke soorten controles voor elk type grondstof uitgevoerd dienen te worden en met welke frequentie. Het Wetenschappelijk Comité meent dat controle van de vrachtwagens bij aankomst een vereiste dient te zijn en niet zomaar een aanbeveling. Er zou ook vermeld dienen te worden of op het tijdstip van de levering een documentencontrole dient verricht te worden om na te gaan of voldaan is aan de eisen inzake traceerbaarheid.

Er dient vermeld te worden dat de opslag van grondstoffen zodanig dient geregeld te zijn dat geen kruisbesmetting voorkomt (punt 6.2.). In verband met bestrijdingsmiddelen zou verwezen dienen te worden naar de website Fytoweb.be zodat de gebruiker kan nagaan of het betreffende bestrijdingsmiddel wel is toegestaan. Ook zou vermeld dienen te worden dat de opslagruimte voor bestrijdingsmiddelen slotvast dient afgesloten te worden en dat alleen de erkende persoon, de verantwoordelijke, er toegang mag toe hebben.

In verband met de productie (punt 6.3.) dient vermeld te worden dat wanneer een bestrijdingsmiddel wordt toegevoegd bijzondere aandacht dient besteed te worden aan de juiste dosering en aan de homogeniteit van het mengsel.

In bijlage V (risicoanalyse grondstoffen) zijn dierlijke producten zoals bijvoorbeeld gedroogd bloed, beendermeel of vismeel niet als grondstoffen vermeld. Dat zou echter wel het geval dienen te zijn indien het van toepassing is op de sector. Die aanbeveling geldt ook voor alle producten die in de samenstelling van teeltsubstraten kunnen voorkomen, met name voor bestrijdingsmiddelen voor landbouwkundig gebruik of op zijn minst voor de grondstoffen die de meeste risico's inhouden als het op de veiligheid van de voedselketen aankomt.

De gids vermeldt thans slechts één score voor kans en ernst van een gevaar per type grondstof (bijlage V). Een grondstof kan echter een aantal verschillende gevaren inhouden en er zou dan ook voor elk gevaar een score toegekend dienen te worden. Die aanbeveling geldt ook voor de gevarenanalyse van eindproducten (bijlage VI).

De scores die thans voor de gevaren bij grondstoffen aan kans en ernst zijn toegekend zouden opnieuw bekeken dienen te worden en eventueel aangepast om rekening te houden met de bovenstaande aanbeveling maar ook met het feit dat één enkel gevaar steeds dezelfde ernst-score dient te hebben, ongeacht in welke grondstof het zich voordoet, in tegenstelling tot de "kans" die verschilt al naargelang van de grondstof. Die aanbeveling geldt ook voor de gevarenanalyse van eindproducten (bijlage VI).

Het is verkieslijk om in bijlagen V en VI de term "phytopathogene nematoden" of "fytofage nematoden" te gebruiken en niet "aaltjes" vermits niet alle nematoden fytofaag zijn en er zou aangegeven dienen te worden om welke soorten van nematoden het gaat en om welke ontwikkelingsstadia (volwassen nematode, larve, ei, cyste of alle stadia als geen onderscheid dient gemaakt te worden). Ook dient duidelijk aangegeven te worden wat men verstaat onder "groencompost" (bijlage V). Bovendien dient de term "schimmels" vervangen te worden door "phytopathogene zwammen" en dienen de voor de sector meest relevante soorten vermeld te worden (*Phytophthora*, *Fusarium*, *Phoma*, *Pythium*...) per grondstof of eindproduct. De actielimiet voor onkruidzaden dient duidelijker aangegeven/toegelicht te worden en er dient een meeteenheid opgegeven te worden voor tropische onkruidzaden. Ook dienen de residuen van bestrijdingsmiddelen meer gedetailleerd te worden en dienen voor elke grondstof of eindproduct de meest relevante residuen vermeld te worden. Hetzelfde geldt voor houtbeschermingsmiddelen waarbij een onderscheid zou gemaakt dienen te worden tussen toegestane en verboden producten (bijvoorbeeld pentachloorfenol). De voor zware metalen vermelde actielimieten zijn doorgaans minder streng dan de wettelijke normen die zijn vastgelegd in het koninklijk besluit van 7 januari 1998 (bijlage V). Dat kan niet. Bovendien

zijn sommige gevaren voor sommige grondstoffen of eindproducten niet vermeld hoewel ze relevant zijn. Dat is bijvoorbeeld zo voor residuen van bestrijdingsmiddelen en sommige zware metalen (zoals Cd, As) voor klei, leem, zand, groencompost (waarvoor de aard van de zware metalen niet is vermeld) en potgrond, phytopathogene nematoden voor veen, strooisel en compost of residuen van diergeneesmiddelen voor mest en potgrond waarin mest is verwerkt. Verder is geen enkele berekende maximumwaarde vermeld voor de actielimieten voor salmonella en *Escherichia coli* in groencompost.

In bijlage VI dienen alle normen voor zware metalen die zijn opgelegd in het koninklijk besluit van 7 januari 1998 nageleefd te worden, ongeacht het type eindproduct.

In bijlage IX over het uitvoeren van homogeniteits- en verslepingstests zou vermeld dienen te worden of de Microtracer-methode geschikt is om de homogeniteit te controleren van een mengsel waaraan bestrijdingsmiddelen in vloeibare vorm zijn toegevoegd.

4. Conclusies

De kwaliteit van de gids is aanzienlijk verbeterd aangezien de huidige versie van de gids, in vergelijking met de vorige versie, een sectorale gevarenanalyse bevat voor de grondstoffen, de eindproducten en voor het productieproces.

Het Wetenschappelijk Comité doet niettemin een aantal aanbevelingen om de gids nog meer uit te werken/concreter te maken, met name waar het gaat om de sectorale gevarenanalyse.

Voor het Wetenschappelijk Comité,
De Voorzitter,

Prof. Dr. Ir. André Huyghebaert

Brussel, 15/01/2010

Referenties

FAVV, 2008. Advies 13-2008 van 11 april 2008 van het Wetenschappelijk Comité. *Evaluatie van de autocontrole gids voor de sector van de fabricatie, het voorverpakken, invoeren en distributie van teeltsubstraten en bodemverbeterende middelen (dossier Sci Com 2008/03 - G-036).*

Leden van het Wetenschappelijk Comité

Het Wetenschappelijk Comité is samengesteld uit de volgende leden :

D. Berkvens, C. Bragard, E. Daeseleire, P. Delahaut, K. Dewettinck, J. Dewulf, L. De Zutter, K. Dierick, L. Herman, A. Huyghebaert, H. Imberechts, P. Lheureux, G. Maghuin-Rogister, L. Pussemier, C. Saegerman, B. Schiffers, E. Thiry, T. van den Berg, M. Uyttendaele, C. Van Peteghem, G. Vansant

Dankbetuiging

Het Wetenschappelijk Comité dankt het wetenschappelijk secretariaat en de leden van de werkgroep voor de voorbereiding van het ontwerpadvies. De werkgroep was samengesteld uit :

Leden van het Wetenschappelijk Comité	B. Schiffers (verslaggever), C. Bragard, L. Pussemier
Externe experts	B. Vandecasteele (ILVO), D. Raymackers (UAP)

Wettelijk kader van het advies

Wet van 4 februari 2000 houdende oprichting van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, inzonderheid artikel 8 ;

Koninklijk besluit van 19 mei 2000 betreffende de samenstelling en de werkwijze van het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen ;

Huishoudelijk reglement, bedoeld in artikel 3 van het koninklijk besluit van 19 mei 2000 betreffende de samenstelling en de werkwijze van het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, goedgekeurd door de Minister op 27 maart 2006.

Disclaimer

Het Wetenschappelijk Comité behoudt zich, te allen tijde, het recht voor dit advies te wijzigen indien nieuwe informatie en gegevens ter beschikking komen na de publicatie van deze versie.